

EKSHUMACJA OFIAR RZEZI W WOLI
OSTROWIECKIEJ NA WOŁYNIU. FOT. AIPN

SPIS TREŚCI

WOŁYŃ. 80. ROCZNICA

Wołyń. 80. rocznica zbrodni. Rozmowa z Ewą Siemaszko, niezależną badaczką zbrodni wołyńskiej 5

Ocaleni z ludobójstwa. Relacje świadków: I. Bylińska z d. Brzozowska, D. Chamielec z d. Żmudzka, W. Dargiewicz, S. Fronczak, D. Jankiewicz z d. Brzozowska, J. Kalinowska, S. Krajewski, E. Milewska, W. Pepol, L. Piłat, J. Przewłocka, J. Remiszewski, H. Świętozielska, S. Tubicz 20

Paweł Naleźniak – Parośla. Początek rzezi wołyńskiej 68

9 lutego 1943 r. sotnia UPA dokonała masakry polskich mieszkańców miejscowości Parośla, pow. sarneński, na Wołyniu. To była pierwsza na tak wielką skalę zbrodnia na Polakach, której dopuścili się ukraińscy nacjonałiści. Uznawana jest za symboliczny początek rzezi wołyńskiej, mającej apogeum w lipcu 1943 r.

Paweł Naleźniak – Losy wołyńskiej kolonii Wydymer w 1943 roku . . . 75

Mirosław Szumiło – Bulbowcy kontra banderowcy. Ataman Taras Bulba-Borowec i powstanie UPA 89

Ukraińska Armia Powstańcza jest kojarzona jednoznacznie z nazwiskiem Stepana Bandery i ludobójstwem dokonany na wołyńskich Polakach w 1943 r. W rzeczywistości UPA powstała już w końcu 1941 r. na Polesiu, a jej twórcą był rywal Bandery – Taras Bulba-Borowec.

Ewa Siemaszko – Polsko-ukraińskie „rozmowy” na Wołyniu w 1943 roku . . . 103

Próba negocjacji między przedstawicielami Polskiego Państwa Podziemnego a OUN-UPA w początkach lipca 1943 r. zakończyła się tragicznie. Dzięki relacjom Polaków – członków konspiracji w powiecie kowelskim – możemy dziś wyjaśnić sprawę tego okrutnego mordu.

Joanna Karbarz-Wilińska – Biskup Grzegorz Chomyszyn wobec nacjonalistów ukraińskich i zbrodni wołyńskiej 115

„Naród, któremu nikt nie odkrywa, albo nikt nie ma odwagi odkryć błędnej jego drogi, lub naród, który nie chce przyjąć zdrowej rady, albo tak dalece jest już schorowany, że nie może przyjąć zdrowej rady i skutecznego lekarstwa – jest narodem nie do uzdrowienia” – pisał bp Grzegorz Chomyszyn w pracy *Problem ukraiński*. Ordynariusz grekokatolicki w Stanisławowie otwarcie krytykował działania ukraińskich nacjonalistów i starał się przekonać swoich rodaków, że nienawiść i przemoc nie może być programem politycznym chrześcijańskiego narodu ukraińskiego.

Tomasz Bereza – Uciekali przed rzezią 125

Czystka etniczna dokonana przez OUN-UPA na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej doprowadziła do masowego exodusu tamtejszych Polaków. Uchodźcy kierowali się na zachód, m.in. na teren dystryktu krakowskiego Generalnego Gubernatorstwa. Tysiące z nich dotarły na obszar okupacyjnego starostwa jarosławskiego (Kreishauptmannschaft Jaroslau).

Romuald Niedzielko – Sprawiedliwi Ukraińcy. Indeks represjonowanych 133

Blisko tysięcy Ukraińców udzielało pomocy Polakom skazanym na zagładę przez nacjonalistów ukraińskich w latach czterdziestych XX w. na terenie Kresów Wschodnich. Osoby, które za ratowanie polskich sąsiadów zostały przez OUN-UPA zamordowane, zaznaczyliśmy na czerwono. Podajemy też – w największym skrócie – za jakie „przestępstwa” ukarano je śmiercią.

SYLWETKI

ks. Jarosław Wąsowicz – Zapomniany kandydat na ołtarze. Marian Paweł Skórzewski „Drogosław” (1911–1944) 157

„Warszawa to sanktuarium męczeńskie narodu” – te słowa prymasa Polski bł. kard. Stefana Wyszyńskiego, odnoszące się do Powstania Warszawskiego, najpełniej odzwierciedlają bolesną historię naszej stolicy podczas II wojny światowej. W czasie powstania objawiło się wielu bohaterów, którzy poświęcili swoje życie sprawie wolności Ojczyzny.

Kinga Hałacińska – Szulim Keselman
i Sprawiedliwi **166**

Napisał po wojnie wspomnienia, by ocalić pamięć o ofiarach hitlerowskich zbrodni. Dał też świadectwo bohaterstwa tych, dzięki którym przeżył wojnę – Polaków i Ukraińców.

Andrzej Grajewski – „Szczególnie
niebezpieczny”. Wasyl Stus
(1938–1985) **174**

Los Wasyla Stusa, jednego z najwybitniejszych ukraińskich poetów drugiej połowy XX w., odzwierciedla tragiczne dzieje tego narodu: zniewolonego, stłamszonego terrorem, nieprzystającego jednak marzyć o wolności.

KOMENTARZE HISTORYCZNE

Katarzyna Florczyk – Wpadka
podziemnej drukarni biuletynu
„Rezonans” **185**

WSPOMNIENIE

Śp. s. Małgorzata Krupecka **192**

OPOWIEDZIANE HISTORIE

Relacja Franciszki Telatyńskiej.
Dziewczynka uratowana z rzezi ukraińskiej
pod Lwowem wiosną 1944 r. **194**

Kolegium:

dr hab. Adam Dziuba, dr Wojciech Frazik,
dr Piotr Grzelczak, Adam Hlebowicz,
dr Kazimierz Krajewski,
dr hab. Mariusz Krzysztofiński,
dr hab. Sebastian Ligarski, dr Marcin Majewski,
dr hab. Filip Musiał, dr Wojciech Muszyński,
dr hab. Piotr Niwiński, Jan M. Ruman,
dr hab. Krzysztof Sychowicz

Redaguje zespół:

Wojciech Butkiewicz – sekretarz redakcji
(tel. 22 5818813, wojciech.butkiewicz@ipn.gov.pl),
Jakub Gołębiewski (jakub.golebiewski@ipn.gov.pl),
Kinga Hałacińska (kinga.halacinska@ipn.gov.pl),
Romuald Niedzielko – zastępca redaktora naczelnego
(romuald.niedzielko@ipn.gov.pl),
Jan M. Ruman – redaktor naczelny
(jan.ruman@ipn.gov.pl),
Anna Zechenter (anna.zechenter@ipn.gov.pl),
Piotr Życieński – fotoreporter

Sekretariat:

Maria Wiśniewska
(tel. 22 5818819, maria.wisniewska@ipn.gov.pl)

Projekt graficzny, projekt okładki i łamanie:

Katarzyna Dziedzic-Boboli

Korekta: Beata Stadryniak-Saracyn

Adres do korespondencji:

ul. Kurtyki 1, 02-676 Warszawa

Druk:

LEGRA Sp. z o.o. ul. Albatrosów 10c,
30-716 Kraków

Na okładce:

Wołyń
Fot. Jan M. Ruman